

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

VIII. 1921.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1921.

KORTE BIJDAGEN.

I. Nederlandsch Indische nood-pasmunt.

In Augustus 1914 droeg de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië den Directeur van Gouvernements-bedrijven op, een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid om in Indië nood-pasmunt te slaan, voor het geval door den oorlogstoestand daaraan behoefte mocht ontstaan.

Nadat tal van moeilijkheden overwonnen waren, is men er ten slotte in geslaagd.

Eigenlijke muntpersen waren in Indië niet aanwezig, maar in het magazijn van de fabriek der opiumregie bevonden zich een aantal persen, aangeschaft voor het vervaardigen van tinnen hulzen, die door eene wijziging van de constructie voor het slaan van munten geschikt gemaakt konden worden.

Aanvankelijk was het de bedoeling koperen nood-munt te maken, maar voor het stempelen in koper bleken

de persen te zwak van constructie, om welke reden besloten werd de munt te vervaardigen van een mengsel van tin en lood.

Aan de N. V. Kon. Ned. Edelmetaal Bedrijven VAN KEMPEN-BEGEER-VOS te Batavia werd opgedragen een onder- en bovenstempel te vervaardigen voor het slaan van 5-centsstukken van zoodanig uiterlijk, dat de noodmunt duidelijk zou zijn te onderscheiden van de reeds in omloop zijnde 5-centsstukken en andere munten.

Met gebruikmaking van deze gegraveerde moederstempels werden aan het proefstation voor materiaalonderzoek van het Departement der Burgerlijke Openbare Werken te Batavia contrastempels en de stempels voor de persen gemaakt.

In voortgezet bedrijf zouden met de beschikbare persen per maand ongeveer 10.000.000 noodmunten geslagen kunnen worden, met een omloopwaarde van f 500.000.

Doordat Nederlandsch-Indië gelukkig niet in den wereldoorlog werd betrokken, is het niet noodig geweest tot het vervaardigen van noodmunt over te gaan en werden slechts eenige proefstukken geslagen. Het Muntkabinet van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te Batavia heeft enkele daarvan, zoomede een afslag in goud, terwijl ook de moederstempels zich daar bevinden.

Ook het Koninklijk Penningkabinet te 's-Gravenhage is in het bezit van een exemplaar van die munt, die hierboven afgebeeld is. Zij is rond, heeft een middellijn van 26 en een dikte van $2\frac{1}{2}$ mM., met een gewicht van 8 gram. De voorzijde vertoont een kroon, waaronder de waarde aanduiding: 5 Ct. Daaromheen staat

Nederlandsch Indië; welk omschrift gescheiden is door het teeken van 'sRijks Munt te Utrecht en dat van 'sRijks Muntmeester, welke beide teekens op deze in Indië geslagen munt uit den aard der zaak niet hadden mogen voorkomen.

Op de keerzijde staat in Maleisch (Arabisch) schrift saperdoeapoeloh roepiah, hetgeen zeggen wil één twintigste gulden en daaromheen hetzelfde in het Javaansch: sapororong poeloh roepijah; onderaan het jaartal 1914.

's-Gravenhage, Augustus 1921.

J. HULSHOFF POL.

II. Lakenlood van Middelburg.

Lakenloodjes worden zelden aangetroffen van steden, waarin de lakenindustrie van ondergeschikt belang is geweest. Het is mij na jarenlang zoeken gelukt een compleet Middelburgsch lakenlood terug te vinden. De voorzijde heeft een eenkoppigen adelaar met een grooten burcht op de borst. Het jaartal 1626, gescheiden, aan weerszijden van den hals. Op een tweede exemplaar, waarvan slechts de voorzijde aanwezig is, komt links boven een ovale stempel voor, waarin de letters HN in monogram tusschen twee sterren, door een parelrandje omgeven.

Keerzijde in vier regels: Middel - burchs - enkel - stael. De beide zijden zijn door een reepje lood verbonden. Diameter 54 mm.

De stadsrekeningen geven eenig licht omtrent het lakenlood van 1626. Het was echter niet het oudste,

want reeds in 1601 had loodgieter IZAAK BRAEM «loijen» gemaakt, die aan CORES baljuw van de saainering «tot loijinge van de saeijen binnen dese stadt gemaect» werden afgedragen. Het in ons bezit zijnde exemplaar van 1626 is vervaardigd door HANS PIETERSZ., die goudsmid was en sedert 1626 deken van het gilde, want de rekeningen vermelden in 1627 een post van £ 36 voor het snijden en leveren van acht stempels door HANS PIETERSZ., bestemd voor het looden van de wollen lakens, die binnen Middelburg werden geveerd. Eenige jaren later, in 1641, sneed hij opnieuw twee stalen stempels «om laeckenen te loeijen», waarvoor hij £ 3:16:8 ontving en in 1643 nogmaals een stalen stempel «tot het loeijen van de castoor-swarte lakenen».

In 1627 had de stad drie huizen aangekocht ten behoeve der lakenverwerij, zij stonden aan den watergang buiten de oude Seispoort.

Het lakenlood van 1626 is dus op stempels, door HANS PIETERSZ. gesneden, vervaardigd.

Een veel ouder lood of zegel op den Middelburgschen wolstapel betrekking hebbende, werd voor eenige jaren in een klein dorp in de nabijheid van Londen gevonden. Het is thans eigendom van het Victoria- en Albertmuseum, South Kensington te Londen. In het midden ziet men het Lam Gods met kruis en wimpel in een vierbogig omhulsel. Aan weerszijden van en onder het Lam een wozak, omsloten door vier halve bogen, waarvan de bovenste tot aan den buitenrand reikt. Het omschrift tusschen twee cirkels gevat, luidt: *Sigillum stapule Middelburg in Latijnsche letters. Keerzijde. Vierblad als op de voorzijde. Figuren en omschrift onherkenbaar. Diameter 40 mM. Lood.*

In de stadsrekening van 1374—1375 wordt melding gemaakt van plannen van eenige Engelschen, die zich hier wilden vestigen en handvesten aan graaf AELBRECHT vroegen ten behoeve van den hier te leggen wolstapel. THOMAS APPELBY ontving 18 Fransche kronen tegen 55 gr. het stuk, omdat hij zich zoo beijverd had om den wolstapel in Middelburg geplaatst te krijgen. In diezelfde rekening komt nog een post voor van 2216 zakken wol, die gewogen en uitgevoerd werden, waarvoor, zegt KESTELOO, «een afzonderlijke balans schijnt te hebben bestaan, wat men zou kunnen opmaken uit het feit, dat in 1399/1400 een slot aan de wolbalans werd gemaakt en de gewichten, die men daarmede gebruikte, werden verijkt». Dit had in 1412/13 plaats.

Het gevonden lood heeft een zeer oud karakter, al is het omschrift niet in Gotisch schrift gesteld.

M. D. M.

III. De medailleur Steven Van Herwyck.

De penningen van een der oudste en bekwaamste Nederlandsche medailleurs, wiens werken tusschen 1557 en 1565 te dateeren zijn, zijn gemerkt STE, STE · H, STE · H · F, of STE · H · FEC, maar tot heden was het niet gelukt de ontbrekende letters aan te vullen. De eerste, die getracht heeft dit raadsel op te lossen, was de Engelschman GEORGE VERTUE, een zeer bekwaam graveur ¹⁾ en kunsthistoricus, van wien in het Britsch

¹⁾ Zie over hem L. FORRER. Biographical Dictionary of Medallists VI. p. 249.

Museum eenige handschriften met aanteekeningen over Engelsche en in Engeland werkzaam geweest zijnde schilders bewaard worden. VERTUE stelt voor, zonder echter eenig argument te geven, de signatuur aan te vullen tot STEVEN HOLLANDUS fecit. Na hem maken HORACE WALPOLE in zijn in 1765 verschenen *Anecdotes of painting in England* en ook BOLZENTHAL ¹⁾ en PINCHART ²⁾ melding van STEPHANUS HOLLANDICUS of STEVEN VAN HOLLAND. Eerst in 1880 veronderstelde CAMILLE PICQUÉ in een artikel in *L'Art ancien à l'Exposition nationale belge*, dat de naam moest worden aangevuld tot STEPHANUS HAGANUS of STEPHANUS DE HOLLANDIA en zouden de aldus geteekende penningen toe te schrijven zijn aan den Hagenaar STEVEN CRONENBORG of wel aan STEPHANO BUDALIE uit Colandra.

In zijn bekend werk, in 1904 verschenen, *Nouvelles contributions à l'Histoire de l'Art du Médailleur en Belgique* uit J. SIMONIS de meening dat, daar de oudste door Ste. H. vervaardigde penningen personen voorstellen, die te Utrecht leefden, en die stad «in Holland» gelegen was, de lezing STEPHANUS HOLLANDICUS volkomen aanneembaar was.

Eerst in 1908 wees de kenner van de 16de eeuwse penningen G. F. HILL in het «*Burlington Magazine*» er op, dat het niet was aan te nemen dat in de 16de eeuw HOLLANDICUS als H zou zijn afgekort, maar dat, om de afkomst uit Holland aan te geven, men zeker

¹⁾ H. BOLZENTHAL. *Skizzen zur Kunstgeschichte der modernen Medaillen-Arbeit*. Berlin 1840.

²⁾ A. PINCHART. *Histoire de la gravure des médailles en Belgique depuis le XVe siècle jusqu'en 1794*. Bruxelles 1870.

BATAVUS zou hebben gebruikt, terwijl het hem hoogst onwaarschijnlijk voorkwam, dat een medailleur die in zijn vaderland werkzaam was, daar den naam van zijn land zou aannemen, dit zou slechts gedaan worden, indien hij in het buitenland werkte. Ten slotte meende HIJMANS in zijn in 1910 uitgegeven werk «*Antonio Moro*», dat STE een der te Mechelen werkzaam zijnde kunstenaars STEYNMOLEN was, hetgeen VICTOR TOURNEUR in de *Revue belge de Numismatique* van 1912 afdoende weerlegde, door aan te toonen dat STE niet de achternaam, doch de voornaam van den onbekenden medailleur was.

Thans is het den heer TOURNEUR gelukt den werkelijken naam van den kunstenaar te vinden, en geeft hij in de *Revue belge de Numismatique* van 1921, p. 27—55, eene uitgebreide beschrijving van zijn werk, waarvan wij hier een beknopt uittreksel geven.

Wetende dat de onbekende medailleur tusschen 1559 en 1561 te Antwerpen werkzaam was, stelde hij in de op het archief dier stad aanwezige officieele bescheiden een onderzoek in en vond hij in de *Registers van het St. Lucasgilde* van 1558 den naam STEVEN VAN HERTWIJCK, beeldsnijdere, terwijl hij bij het doorlezen van de *Registers der Antwerpsche Vierschaer* vermeld vond, dat STEVEN VAN HARWIJCK, Cornelissone, geboren tot Utrecht beeltsnijder op 29 Maart 1564 «buyten poirter deser stad» is geworden. Buiten poorter eener stad werd men, wanneer men haar verliet om elders te gaan wonen, zoodat dus vast stond, dat in 1565 de kunstenaar Antwerpen verlaten heeft. Nu vond de heer TOURNEUR dat bij twee verzoekschriften, gedateerd 26 en 27 Maart «STEVEN VAN HERWIJCK, conterfeyter in

medalie of beeltsnyder ingeseten poirter deser stadt» (Antwerpen) aan burgemeesters en schepenen mededeelt «hoe dat hem suppliant voirhande gekomen sijn sekere wercken te maken voir de Coninginne van Engeland de welcke hij zal moeten maken daer te lande sulcx dat hem wel van noode zoude wesen derwaerts te vertrecken met sijn familie soo tselve werck wel dueren sal ten minste drye jaere ende want hij tselve niet en derff bestaen zonder uwe eerw. consente te beduchtende zoo hij verstaet dat hij met sijn familie van hier vertreckende syn poortereye soude mogen verliesen, hoe wel hij nochtans geens sins van meyninge en is metter woone van hier te blijvene, maer hier weder te comen tselve werck bij hem aengenomen volmaect wese». Hij verzoekt daarom dat hij gedurende sijn verblijf in Engeland vrijstelling zou krijgen van het betalen van sijn poortersgeld. 23 Maart werd den suppliant bericht, dat door hem te bewijzen was «dat hij ten dienste van der majesteyt van der coninginne van Engeland hem sal moeten absenteren ende de tyt hierinne geruert uyer stadt van hier wese». Bewijzen voor sijn beweren kon echter de kunstenaar niet bijbrengen. Hij antwoordt reeds den volgenden dag dat «hier (te Antwerpen) niemandt en is die hieroff weet te spreken so men zulcke wercken secreet is houdende totten tijt toe de zelve volmaectt sijn». Met dit antwoord namen echter burgemeesters en schepenen geen genoegen; misschien vermoedden zij niet ten onrechte, dat VAN HERWYCK, die reeds in 1562 en 1563 in Engeland met succes werkzaam gewest was, in dat land weder sijn geluk wilde beproeven en dat de belangrijke opdracht van koningin Elisabeth, die hem

noodzaakte drie jaren Antwerpen te verlaten, een denkfel is geweest van den medailleur om aan de verplichting tot betalen van zijn poortersrecht te ontkomen. Het heeft hem echter niet gebaat; 27 Maart 1565 is hij naar Engeland vertrokken na zijn poortersgeld te hebben betaald.

In de archiefstukken uit de regeering van koningin Elisabeth wordt echter nergens melding gemaakt van beeldhouw- of andere kunstwerken door VAN HERWYCK vervaardigd en na 1565 is men zijn spoor kwijt. Geen penning na dat jaar vervaardigd is meer van hem bekend. TOURNEUR vermoedt, dat hij tijdens den overtocht naar Engeland verongelukt is, maar dit is slechts een vermoeden en de kans is niet uitgesloten, dat een gelukkige vondst ons nog eenmaal penningen na 1564 door hem vervaardigd doet kennen. Tijdens zijn verblijf te Utrecht in 1558 zijn door hem portretpenningen vervaardigd van bisschop GEORGE VAN EGMOND ¹⁾, CORNELIS VAN MYEROP ²⁾, proost en aartsdeken van Utrecht, ENGELKEN TOLS ³⁾ en GAUTIER VAN BYLER ⁴⁾, bailluw van Utrecht. Toen VAN HERWYCK, na te Antwerpen van 1559 tot 1561, in Polen in 1562 en 1563 en in Engeland in 1562 en 1563 talrijke bekende personen in metaal te hebben vereeuwigd in 1564 te Utrecht terugkeerde, heeft hij een fraaien portretpenning van HILLEGONT VAN ALENDORP, gehuwd met JOAN WYCK ⁵⁾ vervaardigd, die zich in het Britsch Museum bevindt.

¹⁾ VAN MIERIS II. pag. 403 en VAN LOON I. pag. 47

²⁾ VAN MIERIS III. pag. 125.

³⁾ *Revue belge de Numismatique* 1921. pl. II. 1.

⁴⁾ VAN LOON I. p. 26.

⁵⁾ *Revue belge de Numismatique* 1921. pl. III. 2.

Dit is tot heden het jongst bekende werk van den zoo bekwamen medailleur, wiens naam, dank zij het onvermoeid en met succes bekroond zoeken van VICTOR TOURNEUR tot ons gekomen is.

v. K.

IV. Valsche Hellers in 1548 te Nijmegen geslagen.

In 1548 klaagde de Magistraat van Keulen bij het Hof van Gelderland en Zutphen over het maken van allerhande valsche munten te Nijmegen. Zij deelen mede, dat aldaar ook ondeugdelijke Hellers gemunt werden, waarvan de vier niet eens een goede Heller waard zijn en reeds in groote getale uitgegeven zijn. Bij dat schrijven, dat in het Rijks Archief te Arnhem bewaard wordt (Brieven van het Hof van Gelderland met uitheemschen. N°. 802) was een exemplaar van den bewusten Heller gevoegd. Hij vertoont het gekroonde stedelijk wapenschild, en komt geheel overeen met het door VAN DER CHIJS ¹⁾ pl. XXIII. 9. afgebeelde stuk. Den bovenvermelden brief laten wij hier volgen.

Unsern fruntlichen dienst und vermögen zuvor.
Wolgeborner und Edler Romischer Key. Mat.,
unsern allergnedigsten hern, Statthalter des Furstenthumbs Gelren und Grafschaft Zutphen etc., besonder lieber her! Der gemeine hochnachtheiliger schade und bedroch, so in diesen lesten dagen in den muntzen inrijt, gift ons nit unbillich ursach

¹⁾ VAN DER CHIJS. *De munten der voormalige Heeren en Steden van Gelderland. Haarlem. 1852.*

davon zo schreiben und, sovill an uns ist, insehens zu thun, und ist furnemlich dieser, dae man anderer fursten und hern muntz abcontrafeitet, dardurch der einfaltiger in schaden gefurt wirt. Nuhe wirt es offentlich im werck befunden, das in Nijmwegen gemuntzt werden gulden af den goltguldenslach der stadt Basell, dergleichen af der Lubitschen schillinck und Mariengroschen gepregt, alles in geringerm gehalt, mit sollichem kleinem underscheid, das die durch die gemeinen einfaltigen nit erkent werden mögen. Uber das werden daselbst gar undogliche heller gemuntzt, der nit vier eins guden hellers werdt sijn, welcher schon die mennigde hin unnd widder den schein guder muntzen verbreidet und die luide bedrogen werden.

Nuhe sein wir glaublich bericht, das CASPAR ¹⁾ FLEMINCK, muntzmeister, derjeniger sei der nit allein die, sonder auch anderer fursten, hern und stedt. gold und silbern Muntz durch sollichen kleinen underscheid abcontrafeite, wie er nemlich zu Luttig und des Hern Berg auch gulden gemuntzt, der Churfurster gulden vast gleich, und bei den einfaltigen darfur usgegeven werden.

Was nuhe derselbiger CASPAR vur ein man ist, haben wir mehrmals an unsere frunde van Nymwegen auch andershin gelangen lassen, und werdens UEdelh. uss inligender LAMBERTEN FLEMINGS (welcher zu Osenbrugge seiner mishandlung

¹⁾ Doorgaans komt hij voor als JASPAR. Deze twee namen worden voortdurend verwisseld.

halber gerechtfertiget worden), seines vaders, bekindnuss, darauf er gelebt, gelitten und gestorben, nach verbesung vernemen, das derselbige ein felscher der Churfursten und unser stadt muntzen besagt und bezeugt ist.

Damit nuhe sollichem gröstem bedroge (welcher uss afcontrafeitung anderer muntzen erfolgt) sovil möglich vorkomen werden mochte, demnach gelangt an U. E. unser fruntlich begeren, die wollen ein ernstlich insehens geschehn lassen und sollicher afcontrafeitung anderer muntzen (welchs doch midder alle muntzordnung ist) geburlich begegnen und sich sunst gegen diejenige, was sträfbar ist, wie sich zu recht geburt halten, als wird dan nit zweifeln, U. E. mit vleiss und ernst zo doen geneigt sein werden. Das haben wir uss unvermeidlicher Notturft U. E. nit verhalten mögen und sein es mit gunstigem vermogen zu verschulden geneigt erken Godt almechtig, der U. E. in geluckseligen stande wolfarendt gefriste.

Geschrieben am XXV May anno etc.
(XV^c) XLVIII

Burgermeistere und Rath der stadt Collen.

Dem Wolgebornenn unnd edlen hern PHILIPSENN VAN LALANG, graven zo Hochstrassen, her zu Schorisse, ritter van den Orden des Gulden vliess etc., Römischer Key. Mat. Stadthalter general des furstentumb Gelre und grafschaft Zutpen, unserm besondern, lieben herrnenn.

v. K.

V. De penning op het Amsterdamsche Aansprekersoproer in 1696.

Ter herinnering aan het dempen van dit oproer, hetwelk in 1696 te Amsterdam uitbrak naar aanleiding van een door de regeering dier stad uitgevaardigde keur, beoogende het beteugelen van overdadige weelde bij begrafenissen, werd aan de schutterij, die bij het bedwingen van het oproer krachtadig hulp verleende, een belooningspenning vereerd. De penning werd in drie grootten geslagen. De Hoofdofficieren ontvingen dien der eerste, de officieren van lageren rang dien der tweede en de minderen dien der derde grootte.

Bij VAN LOON IV, pag. 161. 1—3 worden de penningen afgebeeld.

De Historische Verzameling der Schutterij in het Stedelijk Museum te Amsterdam bezit van dezen penning een bijzonder fraai exemplaar van de derde grootte, geborgen in een bijbehorend gedreven zilveren doosje, waarvan het deksel een familiewapen vertoont. Het veld van dat wapen is beladen met drie tollen. Penning met doosje werd aangekocht bij FRED. MULLER in auctie Maart 1907. De veilingcatalogus gaf bij het nummer de volgende toelichting: «*Superbe pièce à fleur de coin, dans sa boîte originale en argent, avec des armoiries sur le couvercle, tel qu'elle fut donnée aux porte-enseigne*». Wanneer deze beschrijving historisch juist is, zouden dus aan de vendrighs der vendels penningen van de derde grootte zijn uitgereikt en wel in een daarbij behoorend zilveren doosje.

Het komt mij voor dat de bovenvermelde toelichting bezijden de waarheid is.

Het dient gezegd dat het in deze tijden wel meer voorkwam dat aan personen van rang en aanzien gedenkpenningen werden vereerd in bijbehorende zilveren doozen. Zoo werd, één jaar na het aansprekersoproer, dus in 1697, ter gelegenheid van den vrede van Rijswijk aan de 36 Amsterdamsche raadsleden een gouden penning ¹⁾ geschonken in een prachtigen zilveren doos ²⁾, waarvan het deksel de 36 familiewapens dezer regeeringspersonen vertoont.

Evenwel een vaandrig van de Amsterdamsche schutterij uit de 17de eeuw, al sproot hij in den regel voort uit den aanzienlijken stand en al was hij ook de pronkepink van zijn vendel — zien wij hem op onze schuttersstukken niet steeds uitgedost in zijde en fluweel, soms zelfs met rijsporen — behoort toch slechts tot de officieren van lageren rang. Het is daarom in hooge mate onwaarschijnlijk dat alleen hem en niet den kolonel, kapitein of luitenant, den penning in een zilveren doos zoude zijn vereerd.

Maar er is nog iets. De vaandrig had als officier recht op een afslag van de tweede grootte. De bij het doosje behorende penning is er echter een van de derde grootte. Dat klopt dus niet. Voorts komt in het werk van JOCHEMS «*Amsterdams Oude Burgervendels*» omstreeks 1696 geen enkel officier voor wiens naam kan doen besluiten dat hij gerechtigd zoude zijn tot het voeren van een familiewapen waarop tollen voorkomen. Wel vinden wij in wijk XXX den vaandrig EGINIUS

¹⁾ VAN LOON IV. pag. 214.

²⁾ VAN LOON IV. pag. 215.

TOLLING, maar deze wordt reeds op 27 Augustus 1688 luitenant.

Mijn conclusie is daarom dat de penning in kwestie is uitgereikt aan een gemeen schutter die b.v. VAN DER TOL kan hebben geheeten. Immers, zooals de Heer W. baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG de goedheid had mij mede te deelen voert de familie VAN DER TOL 3 tollen van blauw op een zilveren veld.

En nu behoeft het geen verwondering te wekken dat een gewoon schutter den hem uitgereikten penning op zulk een hoogen prijs stelde dat hij dien wilde bewaren in een fraai gedreven zilveren doos, versierd met zijn familiewapen. De Amsterdamsche schutterij immers is er terecht trotsch op geweest zoo krachtig te hebben medegewerkt tot beteugeling der ongeregheden ¹⁾. Dat blijkt niet alleen uit: «*Historie van den oproer te Amsterdam voorgevallen en door des Stads Gr. Achtb. Overheid en trouwe Borgers loffelijker wijze gestild*», een bij JAN GRAAL nog in 1717 verschenen volksboekje, voorzien van een verklaring van den aan de Borgerij vereerden penning, maar ook uit een Leidsche prent van ROMEIN DE HOOGHE, voorstellende een wachtlokaal, welke door wegslijping van de Leidsche emblemata en bijgraveering van den hier besproken penning voor Amsterdam pasklaar werd gemaakt. Ook de Amsterdamsche schutters-oproepingsbriefjes ver-

¹⁾ Vele der uitgelooftde penningen werden door de begiftigden voorzien van ingesneden kantschriften, zoo bezit b.v. het Kon. Penningkabinet een penning van de eerste grootte met kantschrift: PIETER VAN DE POEL, luitenant. Wyck 42 en een van de derde grootte, die tot kantschrift heeft: THEUNIS ABBENES. Adel(borst) onder de Heer CORNELIS VALCKENIER Capt. In de Wijk n°. 3.

toonen in twee variëteiten nog bijna honderd jaar lang na de demping van het aansprekersoproer den penning in kopergravure. Wel een bewijs dat men nog lang de herinnering aan het in 1696 voorgevallene wenschte levendig te houden.

Amsterdam, October.

A. J. J. PH. HAAS.

VI. Zilveren tolteekens.

In een rekening van het jaar 1656 van de Rekenkamer Bewesten Scheldt komt de volgende post voor, die misschien van eenig belang kan zijn voor verzamelaars van insignes, belastingloodjes, enz.: «Betaalt aan ANTHONI PIETERSEN silversmit de somme van drie pond en twee schellingen, vier grooten vls. over drie zilveren tolteyckens bij hem geleverd voor de Tollenaeren tot Sluys, Aardenburgh ende 't Sas van Gent volgens zijn declaratie ende quitantie hier onder geleverd». Dit zullen groote insignes zijn geweest, die de tolgaarders aan de grensstreken zullen hebben gedragen, opdat de douane-belasting niet aan onbevoegden zou worden betaald.

ANTHONI PIETERS kwam in 1634 in het gilde te Middelburg en werd in 1649 tot deken gekozen.

M. D. M.

BOEKBESPREKING.

Muntverslag over het jaar 1920.

Het Muntverslag over het jaar 1920 vermeldt, dat geslagen zijn 159.413.339 stukken, ruim het dubbele van het aantal in 1919 aangemaakt, met eene nominale waarde van *f* 12.978.986,75 en wel aan centen 11.400 000 stuks, gouden ducaten 293.389 stuks, vierde guldens (voor Ned.-Indië) 20.000.000 stuks, $\frac{1}{10}$ guldens (voor Ned.-Indië) 51.200.000 stuks, $2\frac{1}{2}$ centstukken (voor Ned.-Indië) 19.520.000 stuks, centen (voor Ned.-Indië) 57.000.000 stuks. Stempels voor nieuwe penningen van Rijkswege uitgegeven, werden niet vervaardigd; slechts voor eenige gemeenten werden de stempels voor gaspenningen aangemaakt, die bijna steeds het wapen der gemeente op de eene zijde en aanduiding van naam en doel op de keerzijde vertoonen.

Als bijlage van het verslag geeft de muntmeester een overzicht der regeeringsmedailles, waaruit blijkt, dat door hem herhaaldelijk krachtige pogingen zijn aangewend om de minst geslaagde officieele eerepenningen door betere te vervangen. Zoo mocht het hem o.a. niet gelukken om de leelijke plompe medailles voor trouwen dienst bij het leger en bij de marine, die met geringe wijzigingen sedert 1825 in gebruik zijn, door

betere te doen vervangen. Aan den Rijksstempelsnijder J. C. WIENECKE werd door hem in 1915 opgedragen het maken van nieuwe stempels, zonder daarbij rekening te houden met de oude voorschriften omtrent het uiterlijk. Men hoopte dat de beschouwing van het stuk, dat op de voorzijde een gehelmden vrouwekop (de Nederlandsche Maagd) omgeven door de woorden voor TROUWEN DIENST en aan de keerzijde het gekroonde Nederlandsche wapenschild met oranjetakken en militaire emblemen vertoonde, het nemen van een besluit tot wijziging zou vergemakkelijken. Maar tot eene wijziging ging men niet over.

Verlag Kon. Penningkabinet 1920.

Het zijn thans de moderne gedenkpenningen, die in grooten getale het Kon. Kabinet in 1920 zijn komen verrijken. Onder de oudere medailles komen evenwel niet minder gelukkige aanwinsten voor. De voorrede vermeldt het reeds dadelijk: hoogst interessant noemt de directeur de aanwinsten van den gouden draagpenning van COENRAAD BLOC met de borstbeelden van prins WILLEM I en CHARLOTTE DE BOURBON en dito medaille door de Staten-Gen. omtrent 1680 aan de buitenlandsche gezanten vereerd. Van den geheimzinnigen STE. H., die zich in STEPHEN VAN HERWIJCK heeft ontpopt, zooals op een andere plaats in dit Jaarboek wordt bericht, vermeldt de lijst de keerzijde van een tot dusver niet teruggevonden penning. Vervolgens trof ons een afslag in zilver van den penning aan een gouden keten door den Koning-Stadhouder aan de

stad Dublin vereerd, alsmede een unieke penning op het beleg van Naarden in 1673; beide laatste stukken uit de verzameling VIELHAABER afkomstig.

Onder de talrijke moderne gedenkpenningen, memoereen wij den gouden belooningspenning aan geneesheeren uitgereikt, die meer dan 100 koepokineningen gratis hadden verricht; Limburg gedurende 50 jaren met Nederland vereenigd. Deze penning zegt het *Verslag*, werd aan Mej. BETSY PERK door de gemeente Valkenburg vereerd, uit erkentelijkheid voor de vele diensten, die zij aan deze gemeente heeft bewezen.

Verscheidene bladzijden worden gevuld met oorlogspenningen, waaronder een aantal spotpenningen van den zeer begaafden KARL GOETZ, medailleur te München. Deze moet wel een zeer knap en vindingrijk artiest zijn, wat hij dan ook inderdaad is, om in een betrekkelijk korten tijd zooveel Duitsche overwinningen met hun helden in metaal te illustreeren en daarbij nog vele spotpenningen op de vijanden te vervaardigen. Slechts één gildepenning wordt vermeld, het is een boogschuttersdraagteeken, ten name van JAN LAURISSE ZUYTHOFF d.d. 6 Oct. 1699. Deze schutterij werkte in Goes of te 's-Heerenhoek, in ieder geval op Zuid-Beveland. Curieus is een valsche heller in 1548 te Nijmegen geslagen. Dit stukje was door de Duitsche heeren in een schrijven aan de stedelijke regeering te Nijmegen gevoegd, om de valscheid er van aan te toonen. Zeldzaam is de gouden kroon van Utrecht in 1574 door FILIPS II, heer van Utrecht geslagen. Dit is mede het geval met den gouden kroon van Vlaanderen, die geen jaartal voert, maar tusschen 1555—1598 moet zijn gemunt. Een grootbrons van TITUS, en een aureus van

CARACALLA, worden mede als belangrijke aanwinsten geboekt. Behalve een aantal Duitse papieren bons, vermeldt het *Verslag* een koperen plaat, gotisch zegel van Dordrecht met het opschrift: S' · hOSPITALI' · BC' · MARIÆ · I · DVRDRECHT.

Het is opvallend, dat onder de aanwinsten zoo zelden Angelsaksische sceattas en pennies en munten uit de 10^e—13^e eeuw, de zoogenaamde keizermunten, te Deventer, Utrecht, Tiel, Nijmegen en Maastricht geslagen, voorkomen, wat wel een bewijs van de hooge zeldzaamheid er van is. Toch zullen vele dezer munten nog in den grond verborgen liggen. Kon er maar een wichelroede worden vervaardigd, die de ligplaats er van ontdekte, maar zoo ver zijn wij nog niet! Wij wenschen den ijverigen directeur geluk met het opnieuw verkregene.

M. D. M.

Iets over de Braziliaansche Dukaten. Onder dezen titel geeft de heer D. S. VAN ZUIDEN in «*Oud-Holland*» 1920 aflev. III eenige belangrijke en tot dusverre onbekende bijzonderheden over de in 1645 en 1646 te Brazilië geslagen vierkante goudstukjes van 12, 6 en 3 gulden, ook bij VAN LOON II, pag. 293 afgebeeld. In zijne studie, waartoe een dossier stukken der West-Indische Compagnie op het Alg. Rijksarchief te 's-Gravenhage aanwezig de stof leverde, deelt schrijver belangrijke bijzonderheden mede omtrent het ontstaan dezer zoo hoogst zeldzame munten, waarvan de stempels door den tot heden onbekenden stempelsnijder JAN BRUYNVELT gesneden zijn, terwijl PIETER JANSEN BOS muntmeester was.

Curieuse gevallen van Muntvervalsching op Walcheren, medegedeeld door M. G. A. DE MAN. In 1610 werden te Middelburg door den smid G. MATTHYSSEN en zijne beide jeugdige zonen valsche koperen Spaansche munten, n.l. maravedisen, quartillos en octavos vervaardigd, in opdracht van aanzienlijke kooplieden, die de munten uitvoerden. De zaak lekte uit en de makers werden tot een boete van 400 gulden veroordeeld. MATTHYSSEN was echter onvermogend en niet in staat zulk een hoog bedrag te betalen, maar besloot om deze boete op te brengen door nogmaals valsch geld te slaan! Een schip werd gehuurd en op de Schelde nabij «Crabbendyck» werd het munten door de beide zonen hervat. Boeren uit de streek kregen «suspectie van rooverie», brachten de zaak aan het licht en de valsche munters werden gevangen genomen en 3 October 1613 veroordeeld «dryemael 24 uyren te water ende te broode gestelt te worden ende voorts drye jaren gebannen uytte graeffvelicheyt van Zeelandt». Kortens later is de vader gestorven. 2 April 1615 schonk prins MAURITS de beide broeders gratie. Een tweede geval van muntvervalsching was het namaken van zilveren Deensche marken, waarvan de stempels vervaardigd blijken te zijn door den vermaarden brilleslijper ZACHARIAS JANSSEN, die o.a. in 1618 te Arnemuiden eveneens valsch Spaansch koperen geld en ook gouden en zilveren munten blijkt geslagen te hebben. Het artikel, dat in de Middelburgsche Courant verschenen is en ook als overdruk uitkwam, bevat aardige bijzonderheden over het maken van valsch geld hier te lande in den aanvang der 17^e eeuw.

De prijspenningen van de voormalige teekenacademie te Middelburg, door MARIE G. A. DE MAN. In dit opstel, voorkomend in het *Archief*, uitgegeven door het *Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* 1921 geeft de schrijfster de geschiedenis van de verschillende prijspenningen door de «Academie» vervaardigd, waarvan de oudste in 1787 en de laatste in 1867, toen de academie werd opgeheven, uitgerekte is.

Les monnaies grecques. Aperçu historique. PAR ERNEST BABELON. Avec 21 illustrations, 16 mo. PAYOT & Cie, Paris. 1921.

Met ingenomenheid maken wij melding van dit nieuwe — populaire — werkje van den Conservateur du Cabinet des médailles de la Bibliothèque nationale te Parijs. Het maakt deel uit van de «*Collection PAYOT*», eene reeks van beknopte doch overzichtelijke werken op het gebied van kunsten en wetenschappen, die voor den geringen prijs van slechts 4 francs in den handel worden gebracht.

Ongeveer 1400 steden en 500 koningen of andere staatshoofden van de Helleensche wereld hebben autonome munten geslagen tusschen de zevende eeuw vóór onze jaartelling, toen de kunst van het munten werd uitgevonden, en het midden van de derde eeuw nà Chr., tijdstip, waarop de Grieksche munt geheel verdween, geabsorbeerd of vervangen door de Romeinsche. Het is de historische evolutie van deze bijkans eindelooze muntseries, die BABELON gepoogd heeft den belangstellenden lezer in een systematisch verdeeld verhaal aan te bieden, den nieuweling ter inleiding, den meer gevorderde als «aide-mémoire».

De geleerde schrijver behandelt eerst den oorsprong van de munt bij de Grieken: van de verschillende standaarden toegepast op de munt, die in de Helleensche wereld bijna zonder uitzondering 'een klompje edelmetaal is, waarvan het gewicht en het gehalte gegarandeerd wordt door den Staat. Uitvoerig staat hij stil bij de techniek van den muntslag.

Daarna toont hij ons aan hoe de Grieksche munt, door de evolutie van hare typen, eene plaats inneemt in de geschiedenis van de Grieksche kunst. Na het archaische tijdvak, waarin, onder vele andere stukken, ten tooneele verschijnen de geldstukken van KROISOS, DAREIOS I, PHEIDON, PISISTRATOS, van den wijsgeer PYTHAGORAS, komt het tijdvak van de groote muntkunst der vijfde en zesde eeuw vóór Chr., onsterfelijk door de onnavolgbare meesterstukken uit Klazomenae, Thesalia, Tarentum, Agrigentum en bovenal uit Syrakuse.

Van economisch standpunt beschouwd, laat de schrijver ons getuige zijn van den strijd der standaarden en van de eindoverwinning van het Attisch systeem, dat eerst Athene en daarna ALEXANDER DE GROOTE aan de geheele Helleensche wereld verplichtend stelden.

Na het Hellenistische tijdvak, waarin wij prachtige koninklijke portretten kunnen bewonderen, zooals dat van MITHRIDATES DEN GROOTEN, laat ten slotte het Hellas overwinnende Rome alle dynastieke munten verdwijnen, doch die der steden voortleven. Deze gaan onder het Romeinische Keizerrijk voort met haar lokaal bronzen geld te slaan, stukken zeer middelmatig van stijl, doch waarvan de buitengewoon varieerende typen van groot belang voor de geschiedenis zijn, omdat

iedere stad daarop haar goden plaatst en herinneringen aan haar bijzondere tradities en er ook dikwijls de namen van haar magistraten op vermeldt.

Het overzicht van BABELON bewijst de juistheid van de definitie, die hij geeft van de groote muntkabinetten, die hij noemt «les archives métalliques de l'histoire du monde civilisé».

A.

H. J. S.

Dutch Naval Medals, bij admiral the marquess of MILFORD HAVEN (prince Louis of Battenberg until 1917.) London 1921.

Als onderdeel van het groote prachtwerk «*British and foreign Naval Medals*» worden hier een kleine 200 penningen en penningplaten betreffende onze zeege-schiedenis afgebeeld en beschreven. Aanvangende met een zeldzame looden portretpenning van admiraal ADOLF VAN BOURGONDIE van 1532 eindigt het werk met den penning op het torpedeeren van de Amstelstroom in 1917.

Van de hier voor het eerst afgebeelde stukken vermelden wij: een unieke gouden penning in 1672 vereerd aan kapitein ISAAC ROCKESEN, wegens het op de Engelsche veroverde Oost-Indisch retourschip «de Goude Valck ¹⁾», een zilveren gegraveerden penning ten name van «ROELOFF KETELAER, ordinaris Capitein ter zee over het Canon Con-stapels en busschieters tijdens het beleg van Groningen in 1672 ¹⁾ en een ovalen penning op het sneuvelen van JOSIAS DE KRUGER, luitenant onder admiraal Brakel in 1673 ²⁾.

v. K.

¹⁾ Het origineel in het Rijks Museum te Amsterdam.

²⁾ Het origineel in het Kon. Penningkabinet.

† Jhr. Mr. P. L. VAN MEEUWEN.

Het is met diepen weemoed, dat ik de pen opvat, om een enkel woord te schrijven gewijd aan de nagedachtenis van den man, met wien ik sedert mijn kinderjaren door vriendschapsbanden verbonden ben geweest en die den zesden Juli l.l. zoo plotseling tengevolge van een hartverlamming uit zijn nog zoo veel belovend leven werd weggerukt.

Jhr. Mr. PIETER LEON VAN MEEUWEN, geboren te 's-Hertogenbosch 16 Augustus 1870, zoon van Jhr. Mr. PIETER MARIA FRANS VAN MEEUWEN en vrouwe ELISABETH JULIENNE MAGNEÉ, voltooide, nadat hij in zijn vaderstad de lagere school en het gymnasium had afgeloopen, den 6 Juli 1896 aan 's Rijks Universiteit te Leiden zijn academische studiën en vestigde zich daarna te 's-Hertogenbosch als advocaat en procureur. 17 Febr. 1902 benoemd tot ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij de Kantongerechten in het Arrondissement 's-Hertogenbosch, ging hij 9 Mei 1904 door zijn benoeming tot rechter in de Arrondissements-Rechtbank te Almelo tot de zittende magistratuur over, van welke Rechtbank hij 3 Juni 1907 naar die te 's-Gravenhage werd overgeplaatst, om 29 Januari 1914 tot vice-president van dat college te worden benoemd.

23 November 1918 viel hem de eervolle onderscheiding te beurt om op betrekkelijk jeugdigen leeftijd tot raadsheer in ons hoogste rechtscollege benoemd te worden.

Reeds in zijn schooljaren begon hij eene verzameling munten en penningen betreffende de provincie Noord-Brabant aan te leggen. Na 17 Juni 1894 op de derde algemeene vergadering te Amsterdam gehouden, tot buitengewoon lid van ons Genootschap benoemd te zijn, werd hij op de den 16^{den} Juni 1898 te 's-Hertogenbosch gehouden vergadering tot gewoon lid bevorderd.

Door zijn drukke rechterlijke werkzaamheden verhinderd, woonde hij slechts zelden onze vergaderingen bij.

De Société royale de Numismatique de Belgique telde hem sedert 21 Juni 1894 onder hare «associés étrangers». Ook op ander gebied wist VAN MEEUWEN zich verdienstelijk te maken, zoo was hij o.a. president-curator van het gymnasium te 's-Gravenhage en bestuurslid van het letterkundig genootschap «Alliance française».

Hoewel hij, zooals gezegd, zelden in de gelegenheid was in het openbaar van zijn sympathie te doen blijken, was hij een getrouw vriend van ons Genootschap en zal zeer zeker bij allen die hem gekend hebben een aangename herinnering aan hem blijven voortleven.

H., Juli 1921.

S.

Verslag van den Secretaris.

Zaterdag 25 Juni hield ons Genootschap te Middelburg in de vergaderzaal van het Zeeuwsch Genootschap zijne jaarvergadering, waarbij tegenwoordig waren Mej. DE MAN en de heeren HIJMANS, VAN KERKWIJK, KUYPERS, MUYSER, POLAK, RICHEL, SCHARP, A. SCHULMAN, SIMONSZ, SNOECK en ZWIERZINA. Bericht van verhindering was ingekomen van de leden C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, CAREL en CORN. BEGEER, DU CROCQ, HAAS, KAISER, VAN ROYEN, VAN DER RIJST, VISART DE BOCARMÉ, VAN VOORST VADER, WIENECKE, DE WITT HAMER en VAN WOELDEREN. Nadat de leden door Mr. J. H. VAN BEL, waarnemend voorzitter van het Zeeuwsch Genootschap, waren welkom geheeten, herdacht de voorzitter Jhr. SNOECK het feit, dat 16 Juni 1896 de vierde vergadering van het Genootschap op dezelfde plaats gehouden is. Van de toen opgekomen leden waren thans nog slechts Mej. DE MAN en de heer ZWIERZINA in leven en beiden ook thans ter vergadering aanwezig.

Aan het in het afgelopen jaar overleden lid den heer J. H. RODBARD werd hulde gebracht, terwijl tot nieuwe leden gekozen werden de heeren H. J. M. EBELING, gemeente-archivaris van 's-Hertogenbosch, Dr. D. DE MAN, wetenschappelijk assistent aan het Kon. Penningkabinet te 's-Gravenhage, W. KREEFT te Utrecht en Mr. ED PHILIPS, te Hilversum.

Tot conservator van de verzamelingen van het Genootschap werd in plaats van den heer DU CROcq, die verzocht had niet voor een herbenoeming in aanmerking te komen, benoemd de heer A. J. J. PH. HAAS, conservator van de Historische Verzameling der Schutterij te Amsterdam. De voorzitter bracht in herinnering de groote belangstelling vooral in vroegere jaren door den heer DU CROcq ten opzichte van het Genootschap betoond en de talrijke geschenken die de munt- en penningverzameling aan den thans afgetreden conservator te danken had. Hij sprak de verwachting uit, dat de numismatische verzameling van het Genootschap, die thans in het Museum der historische verzameling der schutterij te Amsterdam zal worden tentoongesteld, meer aan het beoogde doel: het opwekken tot belangstelling in de numismatiek en het kweeken van nieuwe verzamelaars zal voldoen, dan tot heden het geval was, toen zij ten huize van den conservator werd bewaard.

De heer SCHARP werd bij acclamatie tot lid van de commissie van redactie van het Jaarboek herbenoemd. Besloten werd, dat dit najaar eene vergadering te Nijmegen of Utrecht zal worden gehouden en werd het bestuur gemachtigd de plaats aan te wijzen. Verschillende belangrijke stukken werden den leden getoond, als een hoogst zeldzaam gouden 4 Dukaten stuk van 1574 van Middelburg, met gegraveerd opschrift en familiewapen op de keerzijde, een ovale gouden gedenkpenning van 1680 volgens het opschrift op de keerzijde »Omdat d. E(dele Sibrant Abbema, geweest sinde Raad Extraordinaris en Directeur in Suraete de Retourvloot in den jaere MDCLXXX uyt Oostindien in dese Landen gearriveert als Commandeur over deselve in goede

ordre heeft overgebracht is zijn E. door de Vergoeding van de Seventiene de generale Nederlantsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie representerende in erkentnisse van dien dese kettingh en Medaille ter gedaghtenisse vereert». Verder een stel porceleinen noodgeld van Saksen en een door het lid van het Genootschap E. VOET JR., te Bloëmendaal gegraveerde zilveren penning op de duurte en de opdrijving der prijzen. Door den heer A. SCHULMAN werd een voordracht gehouden over een zeldzamen thaler door JOHAN ERNST, hertog van Saksen-Saalfeld, ter herinnering aan zijn huwelijk met CHARLOTTE JOHANNA, prinses van van Waldeck, den 2^{den} December 1699 te Maastricht gesloten, welke voordracht in dit Jaarboek op p. 68—73 is afgedrukt. De commissie voor het nazien der rekening, bestaande uit de heeren MUYSER en HIJMANS, bracht bij monde van eerstgenoemden verslag uit. De rekening sloot met een voordeelig saldo van f 352.69 en werd de penningmeester gedechargeerd. Voor het in den loop van dit jaar te verschijnen Jaarboek werd een crediet van f 800.— toegestaan, terwijl f 150.— beschikbaar werd gesteld voor kosten van binden en vermeerderen der verzameling en boekerij.

Na afloop der vergadering werd, onder leiding van Mej. DE MAN een langdurig bezoek gebracht aan de munt- en penningverzameling van het Zeeuwsch Genootschap, terwijl ook de conservatoren van de historische en oudheidkundige verzamelingen aan de leden inlichtingen verstrekten bij het bezoek aan die afdeelingen.

's Middags werd Veere bezocht, de oudheidkundige verzameling ten stadhuijze bezichtigd en een gedeelte van Walcheren, dat velen der leden voor de eerste

maal betraden, rond gereden, waarna de meeste leden zich aan den maaltijd in het Strandhôtel te Vlissingen vereenigden. .

Zaterdag 22 October had de najaarsvergadering te Utrecht plaats in het Hôtel des Pays-Bas, waarbij tegenwoordig waren de heeren C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, CRONE, VAN GOOR, HAAS, HOYNCK VAN PAPENDRECHT, VAN KERRWIJK, MUSCHART, MUYSER, PHILIPS, POLAK, RICHEL, VAN DER RIJST, VAN SASSE VAN YSELT, SCHARP, SNOECK, VAN VOORST VADER en WIENECKE, terwijl de Hongaarsche medailleur E. TELCS, tijdelijk te Utrecht woonachtig, als gast aanwezig was. Afwezig met kennisgeving waren de leden F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, BRINGREVE, CARON, CARP, HIJMANS, KAM, KUYPERS en SIMONSZ. Jhr. SNOECK deelde in zijn openingswoord mede, dat het bestuur besloten had te Utrecht en niet te Nijmegen te vergaderen, daar het Museum KAM nog niet gereed was, en daardoor het hoofddoel van het bezoek aan die stad vervallen was. Hij sprak verder de hoop uit, dat het den nieuwen conservator zou mogen gelukken onze verzamelingen met belangrijke boeken en penningen uit te breiden en de belangstelling voor de numismatiek te doen toenemen. De tijdelijke tentoonstellingen, in dit jaar in het Gemeente-Museum te Amsterdam gehouden, uit de verzameling Romeinsche munten van den heer SCHARP en van tijdens den wereldoorlog hier te lande geslagen penningen van den heer ZWIERZINA zouden, naar spreker vertrouwde, zeker een krachtig middel zijn om nieuwe verzamelingen te doen ontstaan. Het in den zomer overleden lid Jhr. Mr. P. L. VAN MEEUWEN werd met eenige hartelijke woorden

herdacht; een kort levensbericht is in dit Jaarboek opgenomen. Tot buitengewone leden werden benoemd de heerén Mr. Dr. C. H. BAALE te Lemmer en P. VISSER Az. te Haarlem.

Belangrijke penningen gingen bij de aanwezigen rond en werden door de eigenaars toegelicht. De heer WIENECKE vertoonde een door hem geboetseerde plaquette met het borstbeeld van Dr. A. KUYPER, die geslagen zal worden in brons en in den handel gebracht. Door den heer HOYNCK VAN PAPENDRECHT werd een gouden eerepenning vertoond, aan den grootvader van den eigenaar toegekend in 1784 als belooning voor het stuiten van het oproer te Leiden ¹⁾.

Vervolgens had de aangekondigde lezing «Nederlandsche medailleurs en hunne werken» door den Secretaris plaats, waarbij deze zich, met het oog op den beperkten tijd en den omvang van zijn onderwerp, bepaalde tot de 16de en 17de eeuwsche medailleurs. Een groot aantal origineele stukken en afbeeldingen gingen ter verduidelijking van het gesprokene bij de leden rond.

Aan de vergadering was 'smorgens voorafgegaan een bezoek aan het nieuwe Centraal-Museum aan de Agnietenstraat, waar de directeur, de heer SCHUYLENBURG, de aanwezigen rondleidde en de gewenschte voorlichting gaf.

Tusschen dejeuner en vergadering was, op verzoek van eenige der leden, nog een kort bezoek aan de Domkerk gebracht.

's-Gravenhage, October 1921.

A. O. VAN KERKWIJK.

¹⁾ Zie *Vervolg* VAN LOON 614.

**Aanwinsten numismatische verzameling
en bibliotheek.**

Penningen.

1919. SIETSKE, dochter van den medailleur J. C. WIENECKE. Door J. C. WIENECKE.
Br.
1919. Ter eere van JAN VAN RUYSBROECK. Door FLOR DE CUYPER.
Br.
1919. L'Aube de la victoire. Door G. DE VREEZE.
Br.
Lid Ned. Belg. Vereeniging der Vrienden van de Medaille.
1920. Tweede eeuwfeest van de firma R. MEES EN ZONEN te Rotterdam.
Voorzijde door J. J. VAN GOOR, keerzijde door C. J. VAN DER HOEF.
Br.
Geschenk F^a J. KALFF en C^o. te Amsterdam.
1921. Draagpenning bij het honderd vijftig jarig bestaan der Assurantie Compagnie te Amsterdam van 1771: Door BEGEER.
Zilver.
Geschenk Assurantie Compagnie.

Munten.

1917.	Noodgeld. Stad Oschersleben	10	Pfennig.	Zink.
1918.	» Weimar	10	»	Geelkoper.
1918.	» München	15	»	Zink.
1920.	» Lipstadt	10	»	Witmetaal.
z. j.	» Schwarzburg-Sondershausen	20	»	IJzer.

Geschenk H. J. SCHARP.

Boeken.

De Zeeuwsche daalder van dertig stuivers of zestig grooten mede-aanleiding tot het tot stand komen van de Generale Ordonnantie van 1606. Overdruk.

Curieuze gevallen van Muntvervalsching op Walcheren. Overdruk.

Geschenk Mej. M. G. A. DE MAN.

Verslag Museum van Oudheden te Rotterdam over 1919.

Geschenk van den Directeur.

Anglo-Saxon coins found in Finland, by C. A. NORDMAN.

Geschenk Finnische Altertums-Gesellschaft.

Door ruiling met het Jaarboek:

Maandblad van het Genealogisch-Heraldisch Genootschap: «De Nederlandsche Leeuw».

Bulletin van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond.

Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Tijdschrift, Notulen, Algemeene en Directie vergaderingen, Oudheidkundig verslag, Korte Gids Archeologische verzameling, Ethnographische ver-

zameling, Zaal A en B, Dagregister gehouden
int Casteel Batavia, Anno 1681, Beschrijving van
den Koan Ieon Tempel Tiao-Kak-Sio te Cheribon,
door J. E. J. F. EZERMAN.

Mitteilungen der Oesterr. Gesellschaft für Münz- und
Medaillen-Kunde.

Mitteilungen der Numismatischen Gesellschaft. Wien.

Berliner Münzblätter.

Finnische Altertums Gesellschaft.

Rivista Italiana.

American Journal of Numismatics.

Mitteilungen der Bayerischen Numismatischen Ge-
sellschaft.

Revue Suisse de Numismatique.

Finnische Althertums Gesellschaft.

Prijs- en veilingcatalogi van: EBERT, DUPRIEZ, GRABOW,
MERZBACHER en RIECHMANN en C^o.

Amsterdam, Juni 1921.

De Conservator,

H. G. DU CROCQ.

LEDENLIJST

(NOVEMBER 1921).

Achter de namen der leden is vermeld welk gedeelte van de munt- en penningkunde door hen beoefend wordt.

EERE-LEDEN.

- | | Dagteekening
van benoeming. |
|--|--------------------------------|
| Z. M. VICTOR EMMANUEL III, Koning van Italië. | 16 Juni 1901. |
| Vicomte B. DE JONGHE, Président de la Société royale de Numismatique de Belgique, rue Caroly 21, Bruxelles. | 17 Juni 1894. |
| (België, Nederlandsche provinciën Limburg en Noord-Brabant, verder Gallische, Merovingische, Karolingische en oud-Grieksche M. 1) | |
| Mejuffrouw MARIE G. A. DE MAN, Conservatrice van het Munt- en Penningkabinet van het Zeeuwsch Gen. der Wetenschappen, St. Pieterstraat 39, Middelburg. | 23 Juni 1917. |
| (Graafschappen Holland en Vlaanderen M. — Prov. Zeeland, M. G., noodmunten, loodjes, draagteekens, muntvondsten. — Nederland, loodjes.) | |

GEWONE LEDEN.

C. W. BRUINVIS, Oud-Gemeente-archivaris, Oudegracht 184, Alkmaar.	12 Juni 1892.
(Stad Alkmaar en Alkmaarders, M. G., noodmunten, loodjes, draagteekens).	

1) De afkortingen beteekenen: M = munten, G = gedenkpenningen.

- J. H. E. H. GERADTS, Burgemeester, Kasteel Aerwinkel, Posterholt (L.). 12 Juni 1892.
(Nederlandsche prov. Limburg, M. G., gouden Rom. M.)
- Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN, Bilderdijkstraat 60, 's-Gravenhage. 12 Juni 1892.
(Steden 's-Gravenhage en Haarlem, G., penningen en penningplaten uit het oogpunt van kunst).
- W. K. F. ZWIERZINA, Ontvanger van het Buitengewoon Zegel, Conservator van het munt- en penningkabinet van het Kon. Oudh. Genootschap, Amsterdam, 2^e Helmersstraat 72 (huis). 16 Juni 1895.
(Nederland, G. en draagteekens.)
- Jhr. Mr. M. W. SNOECK, Hintham (N.-Br.). 16 Juni 1897.
(Prov. Noord-Brabant, M. en G.)
- Jhr. Mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Bazarstraat 1^e, 's-Gravenhage. 18 Juni 1904.
(Nederland, G., in het bijzonder familiepenningen).
- A. O. VAN KERKWIJK, Directeur van het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen, Nassaulaan 22, 's-Gravenhage. 18 Juni 1904.
- Jhr. Mr. A. F. O. VAN SASSE VAN YSSELT, Vice-President van het Gerechtshof, lid van den Hoogen Raad van Adel, Oranje-Nassaulaan, 's-Hertogenbosch. 15 Juni 1905.
- G. M. KAM, Berg-en-Dalscheweg, Nijmegen. 16 Juni 1907.
(M. in de omstreken van Nijmegen gevonden).
- Mr. E. H. HJLMANS, Subst-Officier van Justitie, Nassauplein 28, Alkmaar. 10 Juni 1910.
(M. G. in het algemeen).
- E. VOET JR., Busken Huetlaan 1, Bloemendaal. 19 Juni 1911.
(Nederland en Koloniën 1576—1840 M. G.)
- CAREL J. A. BEGGER, Oudegracht 17, Utrecht. 19 Juni 1911.
- H. J. SCHARP, Voorzitter van het Kon. Oudh. Genootschap, P. C. Hooftstraat 145, Amsterdam. 19 Juni 1911.
(Romeinsche M.)

- Mej. W. CANTER CREMERS, p. a. Mevr. TELLEGEN,
Groningen. 19 Juni 1911.
- Jhr. Mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Chef van
Rechtszaken S.S., Huize 't Hoogeveld, Zeist. 25 Oct. 1913.
(M. in het algemeen).
- Dr. M. A. EVELEIN, Directeur van het museum
G. M. KAM, Nijmegen. 25 Oct. 1913.
- F. A. HOEFER, Voorzitter van „Gelre”, Hattem. 13 Juni 1914.
(Overijsel M.)
- Mr. P. C. J. A. BOELES, Conservator der Penning-
en Muntverzameling van het Friesch Genoot-
schap te Leeuwarden, Eusebiusbuitensingel 44a,
Arnhem. 26 Juni 1916.
- J. C. WIENECKE, Medailleur, Bergweg 75, Zeist. 26 Juni 1916.
(Onderzoekingen en studiën van technischen
aard).
- H. D. DE WITT HAMEE, Willibrordusstraat 12,
Amsterdam. 26 Juni 1916.
(M. en G. in het algemeen).
- A. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, Directeur van
het Gemeente-museum, Mathenesserlaan 226,
Rotterdam. 23 Juni 1917.
- A. SCHULMAN, de Laïressestraat 94, Amsterdam. 23 Juni 1917.
- M. SCHULMAN, Valeriusstraat 131, Amsterdam. 23 Juni 1917.
- J. KNOTTENBELT TZN., „Lutje Hus”, Diepenveen,
bij Deventer. 22 Juni 1918.
(Nederland, G.)
- Jhr. Mr. W. G. FEITH, Prinses Mariannelaan 34,
Voorburg. 26 Juni 1920.
(Groningen, M., G. en zegelstempels).
- A. J. J. PH. HAAS, Conservator van de Historische
verzameling der Schutterij, Joh. Verhulst-
straat 125, Amsterdam. 26 Juni 1920.

BUITENGEWONE LEDEN.

- F. H. BON VAN VERSCHUER, Willemsplein 2, Arnhem. 18 Juni 1893.
- Jhr. H. E. RAM, Hoofd-Ingenieur van den Provinciaalen Waterstaat, Biltstraat 97, Utrecht. 17 Juni 1894.
(Prov. Utrecht, M. en G.)
- JAN HORDIJK JACZN., Voorstraat 410, Dordrecht. 10 Juni 1894.
- Mr. C. G. J. BIJLEVELD, Conservator van het Stedelijk Museum, Hersteeg 128, Nijmegen. 16 Juni 1896.
(Gelderland, in het bijzonder Nijmegen M. G., loodjes enz.)
- Mr. H. J. D. D. ENSCHEDÉ, Zijlstraat 27, Haarlem. 16 Juni 1896.
- CORN. L. J. BEGEER, Kromme Nieuwe Gracht 18, Utrecht. 16 Juni 1899.
- R. J. M. M. A. Graaf DE GELOES D'EIJSDEN, Kamerheer i. b. d. van H. M. de Koningin, Burgemeester, Eijdsen. 16 Juni 1899.
- C. A. VAN WOELDEREN, Burgemeester van Vlissingen, Dokkade 37, Vlissingen. 16 Juni 1899.
(Nederland, M. en G.; Romeinsche M.)
- Mr. J. C. P. E. MENSO, Princessegracht 32, 's-Gravenhage. 9 Juni 1900.
(Nederland, M.)
- Jhr. Mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, Plein 1813, No. 4, 's-Gravenhage. 9 Juni 1900.
(Nederland, uitsluitend gouden M. der 19^e eeuw).
- J. M. J. VAN LIS, Notaris, Wolvega. 9 Juni 1900.
(Zeeland M. G., loodjes).
- N. GILISSEN LEMAIRE, Markt 74, Maastricht. 16 Juni 1902.
(Maastricht en omliggende Heerlijkheden, M. G.)
- H. J. BOEKEN Jz., van Eeghenstr. 187, Amsterdam. 16 Juni 1907.
- JAC. J. VAN GOOR, Catherijnesingel 3, Utrecht. 16 Juni 1907.
- H. L. A. BOUCKAERT, Directeur Loodswezen, Antwerpen. 13 Juli 1909.
(Nederland, M. G.)

- Mr. TH. STUART, Heerengracht 507, Amsterdam. 13 Juli 1909.
- C. W. H. BAARD, Directeur van het Stedelijk
Museum te Amsterdam en Conservator van het
Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, Dr. Joh.
Metzgerstraat 107, Zandvoort. 10 Juni 1910.
- Mej. S. KOLFF, Herwijnen. 10 Juni 1910.
(Nederland, G., tot 1713, Oranjepeningen).
- G. H. CRONE, Jan Luykenstraat 16, Amsterdam. 19 Juni 1911.
(Nederland, G.)
- Mevr. Dr. J. GOEKOOP—DE JONGH, Huize „Zorg-
vliet” 's-Gravenhage. 19 Juni 1911.
- G. J. VAN OLST, Huize „Stadwijk”, Ressen, (Geld.) 15 Juni 1912.
(Gelderland, M. Romeinsche M.)
- W. Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG, Jan van
Nassastraat 96, 's-Gravenhage. 15 Juni 1912.
- Jhr. H. BEELAERTS VAN BLOKLAND, „Lusthof”,
Leidsche Straatweg, Wassenaar. 19 Juni 1915.
(Nederland, M. G.)
- M. J. VAN WIJCK, Kousteenschedijk P. 3, Middelburg. 19 Juni 1915.
(Nederland, G. Zeeland, M.)
- K. MEZGER, Clermont Ferrand, Hotel l'Univers. 26 Juni 1916.
- CHR. BEELS, Van Eeghenstraat 70, Amsterdam. 21 Oct. 1916.
- R. A. KAISER, Tesselschadestraat 31, Amsterdam. 21 Oct. 1916.
- H. SIMONSZ., Harlingen. 21 Oct. 1916.
- J. W. A. VAN VOORST VADER, Hooge Naarder-
weg 42, Hilversum. 21 Oct. 1916.
- H. A. KUYPERS, Leeraar aan de Hoogere Burger-
school, Van Hasseltstraat 22, Bergen op Zoom. 23 Juni 1917.
(Nederland, M. en moderne G. uit het oog-
punt van kunst).
- J. VAN DE MORTEL JR., Vuchterstraat 105, 's-Her-
togenbosch. 23 Juni 1917.
(Provincie Noord-Brabant. M. G. Tachtig-
jarige oorlog G.)
- W. STORK, Hengelo. 23 Juni 1917.
- ED. WIERSEMA, Aweg 35, Groningen. 23 Juni 1917.

- C. F. CARP, Oranje Plantage 41, Delft. 14 Juni 1919.
- Dr. C. HOPSTEDÉ DE GROOT, Oud-Directeur van 's Rijks Prentenkabinet, Heerengracht 5, 's-Gravenhage. 14 Juni 1919.
- R. T. MUSCHART, Rijks havenmeester van Rotterdam en den Rotterdamschen Waterweg, Hene-gouwenlaan 37 b, Rotterdam. 14 Juni 1919.
- J. J. M. E. MUYSER, Rekenplichtig secretaris bij de Thesaurie van H. M. de Koningin, Nassau-Zuilensteinstraat 17, 's-Gravenhage. 14 Juni 1919.
(Gildepenningen).
- Jhr. Mr. J. J. E. VAN DEN BRANDELER, Advocaat en Procureur. Zwolle. 25 Oct. 1919.
of 's-Gravenhage, Riouwstraat 208.
- R. TH. BIJLEVELD, Werktuigkundig Ingenieur, ambtenaar bij 's Rijks Munt, Oude Gracht 175, Utrecht. 25 Oct. 1919.
- Jonkvrouwe C. ENGELÉN, Conservatrice van het Museum van Oudheden te Zutphen. 25 Oct. 1919.
- G. J. E. VAN DER RIJST, Chef van administratie bij 's Rijks Munt, Weistraat 2, Utrecht. 25 Oct. 1919.
- Dr. M. BRINKGREVE, bedrijfsleider afd. Penningen der Kon. Ned. Edelmetaalbedrijven, Oude Gracht, Utrecht. 26 Juni 1920.
- F. A. CARON, Olislagerslaan 24 (rood), Haarlem. 26 Juni 1920.
- DIRK KUIPERS, Statenplein 5, 's-Gravenhage. 26 Juni 1920.
- Mr. E. POLAK, Oosteinde 7, Amsterdam. 26 Juni 1920.
(Noodmunten, Gildepenningen).
- J. L. RICHEL, Burgemeester van Borssele (Zeel.). 26 Juni 1920.
- H. J. M. EBELING, Gemeente-Archivaris, van der Does de Willeboissingel 4, 's-Hertogenbosch. 25 Juni 1921.
- W. KREEFT, Chef der ateliers Kon. Ned. Edelmetaalbedrijven, Adriaan van Ostadelaan 57bis, Utrecht. 25 Juni 1921.
(G. Amsterdam en moderne).
- Dr. D. DE MAN, Wetenschappelijk assistent Kon. Penningkabinet, Prins Hendrikstraat 15, 's-Gravenhage. 25 Juni 1921.

Mr. ED. PHILIPS, Advocaat en procureur, Boomberglaan 21, Hilversum.	25 Juni 1921.
Mr. Dr. C. H. BAALÉ, Kantonrechter te Lemmer.	22 Oct. 1921.
P. VISSER AZN., Zijlweg 59, Haarlem. (M. van Friesland).	22 Oct. 1921.

BUITENLANDSCHE LEDEN

P. H. BORDEAUX, Avocat, 1 ^{er} adjoint au maire, 20bis, Avenue de Neuilly, Neuilly-sur-Seine.	24 Mei 1894.
ALBERT VISART DE BOCARMÉ, Rue St. Jean 18, Bruges.	5 Juli 1894.
J. P. MOQUETTE, Conservator van het Munt- en Penningkabinet van het Bat. Gen. v. K. en W., Kebon Sirih 36, Weltevreden. (Ned.-Indië, M. in den meest uitgebreiden zin, G. uit den Hindoe-tijd).	22 Mei 1900.
GEORGE MACDONALD, Learmonth Gardens 17, Edinburgh.	18 Juli 1903.
L. FORREB, 17—18 Piccadilly, London W.	29 Oct. 1904.
JAMES BELMONTE, Mainzerlandstrasse 49, Frankfurt a./M.	15 Juni 1912.
A. R. FREY, New-York 5 th . Division Custom House. New-York City.	19 Juni 1915.
HOWLAND WOOD, Curator of the American Numismatic Society 158 th Street at Broadway, New-York.	26 Juni 1920.

I N H O U D.

	Blz.
De Romeinsche Denarius van 269—268 vóór Chr. en het gelijktijdige bronzen geld, door H. J. SCHARP	1
Dubbele Groot (Tuin) van JAN VAN BEIEREN, vermoedelijk te Marche in het voormalige hertogdom Luxemburg geslagen, door Mej. M. G. A. DE MAN	24
De stempelsnijders werkzaam aan de Munt te Dordrecht van 1576—1806. II, door A. O. VAN KERKWIJK	41
Taler geslagen door JOAN ERNST, hertog van Saksen-Saalfeld, ter herinnering aan zijn huwelijk met CHARLOTTE JOHANNA, prinses van Waldeck, den 2 ^{en} December 1690 te Maastricht gesloten, door A. SCHULMAN	68
Merkwaardige munten, door M. SCHULMAN	74
Korte bijdragen	80
I. Nederlandsch-Indische nood-pas-munt. II. Lakenlood van Middelburg. III. De medailleur STEVEN VAN HERWYCK. IV. Valsche Hellers in 1548 te Nijmegen geslagen. V. De penning op het Amsterdamsche Aansprekersoproer in 1696. VI. Zilveren tolteekens,	
Boekbespreking	96
Muntverslag over het jaar 1920. Verslag Kon. Penningkabinet 1920. Iets over de Braziliaansche Dukaten. Curieuse gevallen van muntvervalsching op Walcheren. De prijspenningen van de voormalige teekenacademie te Middelburg. Les Monnaies grecques. Dutch Naval Medals.	
Verslag van den Secretaris.	104
Aanwinsten numismatische verzameling en bibliotheek	111
Ledenlijst	114
